

Ἡ Μεγάλη Ἐκρήξις ὡς εἰς τὴν Θεογονίαν τοῦ Ἡσιόδου

ὑπὸ Ἰωάννου Καραδημητροπούλου

Περίληψις

Ἡ δημιουργία τοῦ σύμπαντος ἀπησχόλησεν τοὺς πολιτισμοὺς, ἐν οἷς, καὶ τὸν Ἑλληνικόν. Ἡ ἐλαχίστη διασωθεῖσα γραμματεία τῶν Ἑλλήνων σοφῶν εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ μᾶς μύση εἰς τὸν προβληματισμὸν τῶν προγόνων μας. Ὁ μύστης Ἡσίοδος εἰς τὸ ἔργον του Θεογονία περιγράφει, ἐντὸς ἐλαχίστων στίχων, τὰ γεγονότα περὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ σύμπαντος. Ἡ σύγχρονος ἀστροφυσικὴ θεωρεῖ ὅτι τὸ σύμπαν ἐδημιουργήθη συνεπείᾳ τῆς Μεγάλης Ἐκρήξεως ὑπερβολικῶς συμπεπυκνωμένης καὶ ὑπερθέρμου μάζης. Ἐκτοτε, τὸ σύμπαν αἰεὶ διαστέλλεται. Μυσταγωγικὴ προσέγγισις καὶ μνητικὴ ἀνάλυσις ἐπιτρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰς θέσεις τῆς συγχρόνου ἀστροφυσικῆς διατυπωμένας εἰς τοὺς στίχους 116 – 128 τῆς Θεογονίας τοῦ Ἡσιόδου. Ὁ μύστης Ἡσίοδος παραδίδει τὰς γνώσεις του, **φιλότῃ διαμορφωμένας**, πρὸς τὰς συγχρόνους πρὸς αὐτὸν ἀλλὰ καὶ τὰς μετέπειτα γενεάς. Ὁ ἴδιος ἀναφέρει ὅτι συνέγραψεν τὴν Θεογονίαν ὑπὸ τὴν **θεόπνευστον** καθηδήγησιν καὶ ἀφήγησιν τῶν Μουσῶν, θυγατέρων τοῦ Διὸς, πατρὸς Θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων.

1 Εἰσαγωγή

Ἐκ τῶν διατυπωθεισῶν θεωριῶν περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος, εὐρείας ἀποδοχῆς, μεταξὺ τῶν ἀστροφυσικῶν, ἀπολαμβάνει ἡ θεωρία τῆς **μεγάλης ἐκρήξεως**¹. Ὁ Ἡσίοδος, εἰς τὸ ἔπος «Θεογονία», περιγράφει, ποιητικῶς, τὴν δημιουργίαν τοῦ σύμπαντος. Ἡ ταυτότης ἀπόψεων ἀστροφυσικῆς καὶ Θεογονίας, περὶ τὰ γεγονότα τῆς μεγάλης ἐκρήξεως, δὲν δύναται νὰ συνιστᾷ καὶ δὲν συνιστᾷ σύμπτωσιν, δι' ὃ καὶ προκαλεῖται ἡ κρίσις ἐκάστου ἐξ ἡμῶν.

Ἡ περιγραφή τῆς Θεογονίας ἀρχίζει ἐκ τοῦ στίχου 116. Οἱ πρῶτοι 115 στίχοι ἀναφέρονται, κυρίως, εἰς τὴν ἱεροτελεσίαν καθαρμοῦ τῶν Μουσῶν, ὑμνωδίαν τῶν Θεῶν καὶ τὴν, κατ' ἐντολήν τοῦ Διὸς, μύησιν τοῦ Ἡσιόδου εἰς τὰς Ἀπολλωνίας τέχνας **μουσικῆς** καὶ **ποιήσεως** ἵνα ὑμνήσῃ, ἀφηγούμενος **θεοπνεύστως**, τὰ παρελθόντα καὶ τὰ μέλλοντα:

Ὁ Ἡσίοδος θεωρεῖται ἀφ' ἑνός ὡς ὁ **δεύτερος τῆ τάξει ἐπικός ποιητής** τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἀντλεῖ τὰ θέματα ἐκ τῆς **φαντασίας**(;) καὶ τῶν **ἐμπειριῶν** του! Τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀφηγητοῦ ψευδῶν γεγονότων δὲν ἔχει ἀποφύγει οὔτε καὶ ὁ Ὅμηρος παρὰ τὰς συνεχεῖς ἀρχαιολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς ἐπιβεβαιώσεις τῶν ὄσων περιγράφονται εἰς τὰ ἔργα του.

2 Ἐννοια τῆς λέξεως «μῦθος»

Ἡ θέσις ὅτι ὁ Ἡσίοδος ἀναφέρεται εἰς μὴ πραγματικὰ γεγονότα ἐπιβάλλει νὰ τονισθῇ, μετ' ἐμφάσεως, ἡ ἐννοιολογικὴ καὶ νοηματικὴ διάκρισις μεταξὺ τῶν λέξεων «**μῦθος**» καὶ «**παραμῦθιον**». Ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη καὶ κοινὴ ἀντίληψις θεωροῦν τὰς λέξεις συνωνύμους πρὸς τὴν ἀφήγησιν, **μὴ ἀληθῶν**, ἀποκημάτων τῆς **φαντασίας** τοῦ συγγραφέως. Ἀντιθέτως, τὸ λεξικὸν Liddell-Scott διακρίνει τὰς ἐννοίας τῶν λέξεων τούτων καὶ ἐρμηνεύει τὸ «**παραμῦθιον**» ὡς παραίνεσιν, λόγον παρήγορον ἢ προτρεπτικόν, καὶ τὸν

¹ *Un Univers homogène de masse constante et de rayon croissant rendant compte de la vitesse radiale des nébuleuses extragalactiques*, 1927, Georges Lemaître, Catholic Priest, Astronomer and Physist at University of Leuven. "The universe in a nutshell, Stephen Hawking. Ἐκδ. Κάτοπτρον, 2001, σελ.23",

«μῦθον» ὡς πᾶν ὅ,τι λέγεται προφορικῶς, ἐν οἷς καὶ ἡ ἱστορία ἄνευ διακρίσεως ἀληθοῦς ἢ ψευδοῦς.

Ἡ μὴ νόησις τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῆς λέξεως «μῦθος», ὀδηγεῖ εἰς, **ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένην, παρα-νόησιν, παρα-ερμηνείαν καὶ ἀπόρριψιν** διασωθεισῶν ἀληθειῶν, ὡς: **Τρωικὸς πόλεμος, Μινωικὸς καὶ Μυκηναϊκὸς πολιτισμοί.**

Ἡ ἀλήθεια ἐνυπάρχει εἰς τὸν πυρῆνα κάθε μύθου. Ἡ ταύτισις τῶν ἐννοιῶν τῶν λέξεων «μῦθος» καὶ «παρα-μῦθιον» συνιστᾷ **λόγον παρά-λογον, φρονήσεως παρα-φρονούσης, νοῦ παρα-νοοῦντος καὶ παρα-χαράκτου** τῆς ἀληθείας.

3 Στοιχεῖα περὶ τὴν Μεγάλην Ἐκρηξιν

Ἡ θεωρία τῆς Μεγάλης Ἐκρήξεως δέχεται ὅτι τὸ σύμπαν ἔχει μίαν ἀρχήν² ἣτις τοποθετεῖται πρὸ 13.7 δισ. ἐτῶν. Πρὸ τῆς ἀρχῆς δὲν ὑπῆρξεν **χῶρος, μᾶζα, χρόνος, ἐνέργεια.** Κατὰ τὴν **χρονικὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς** ὑπῆρξεν **μία ὑπερμέτρως συμπετυκνωμένη ὑπέρθερμος μᾶζα³**, τὸ «**κοσμικὸν ἄτομον**», ἡ ὁποία ἐξεράγη ἢ, κατ' ἄλλους, **διευρύνθη⁴** καὶ ἐξελίχθη εἰς τὸ σύμπαν. Τὰ προϊόντα τῆς **μεγάλης ἐκρήξεως ἢ διευρύνσεως** ἤρχισαν **ἀπομακρυνόμενα** ἀλλήλων καὶ ἔκτοτε τὸ σύμπαν αἰεὶ διαστέλλεται⁵. Ὡς ἀποδείξεις διὰ τὴν θεωρίαν τῆς μεγάλης ἐκρήξεως θεωροῦνται τόσον ἡ ὑπάρξις, εἰς τὸ ὄρατὸν σύμπαν, **μεγάλων ποσοτήτων «ἐλαφρῶν στοιχείων»⁶ ὕδρογόνου καὶ ἡλίου**, ὅσον καὶ ἡ ἀνεύρεσις ὑπολειμμάτων **ἀκτινοβολίας μικροκυμάτων** τοῦ κοσμικοῦ ὑποβάθρου, **θεωρουμένης** ὡς ὑπόλειμμα τῆς **ἀρχικῆς θερμοκρασίας** τοῦ «κοσμικοῦ ἀτόμου». Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἀπέφευρεν τὸ ¼ τοῦ βραβείου **Nobel (1978)** εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν ἀστροφυσικῶν **Radio Perzias καὶ Robert Wilson⁷**. Ὡς πρὸς τὴν δημιουργίαν τοῦ χώρου, ὁ **Steven Hawking** μετὰ τῶν **George Ellis⁸** καὶ **Roger Penrose⁹** ἐπεξέτειναν τὴν θεωρίαν τῆς σχετικότητος καὶ τὰ ἔτη 1968 καὶ 1970 ἐδημοσίευσαν ἐργασίας συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας τὸ «**κοσμικὸν ἄτομον**» δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὸν χῶρον καὶ **μᾶλλον χῶρος καὶ χρόνος** ἐδημιουργήθησαν ἐκ τοῦ «**κοσμικοῦ ἀτόμου**»!

Ἡ ἄποψις δημιουργίας τοῦ χώρου ἐκ τοῦ κοσμικοῦ ἀτόμου ἀναιρεῖ, **μᾶλλον**, τὴν Ἀριστοτέλειον λογικὴν σχέσιν «**αἰτίου-αἰτιατοῦ**» ἣτις ἐπάγει ὅτι τὸ **κοσμικὸν ἄτομον**, ἀνεξαρτήτως σμικρότητος, καταλαμβάνει, **ἀπειροελάχιστον** μὲν, **χῶρον** δὲ.

Μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν ὑπάρξεως νεωτέρων ἀνακοινώσεων, εἰς τὰ ἐρωτήματα περὶ «**κοσμικοῦ ἀτόμου**»: πῶς προῆλθεν; ποία ἡ φύσις του; διατὶ ἐδημιουργήθη; ἐντὸς τίνος ἐνεφανίσθη; ἢ ἀστροφυσικῆ ἀπαντᾷ «**δ ἐ ν γ ν ω ρ ἰ ζ ω**¹⁰»!

² Τὸ Σύμπαν σὲ ἓνα Καρουδότσουφλον. Ἐκδ. Κάτοπτρον, 2001, σελ.35, 41, 79

³ Τὸ Σύμπαν σὲ ἓνα Καρουδότσουφλον. Ἐκδ. Κάτοπτρον, 2001, σελ.23

⁴ ἱστότοπος Stephen Hawking <http://www.hawking.org.uk/the-origin-of-the-universe.html>, καὶ <http://www.big-bang-theory.com/>

⁵ ὄρα ὑποσημείωσιν 1 καὶ 2, σελ.23, 92

⁶ ὄρα ὑποσημείωσιν 4

⁷ ἱστότοπος https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/physics/laureates/1978/

⁸ *The Cosmic Black-Body Radiation and the Existence of Singularities in our Universe*, Steven W. Hawking, George F.R. Ellis, *Astrophysical Journal*, vol. 152, (1968) pp. 25-36, *Definition of singularity* sct. II. *The nature of the singularity* sct. vi.

⁹ *The Singularities of Gravitational Collapse and Cosmology*, Steven W. Hawking, Roger Penrose, *Proceedings of the Royal Society of London*, series A, 314 (1970) pp. 529-548. ἱστότοπος <http://rspa.royalsocietypublishing.org/>

¹⁰ ἱστότοπος <http://www.big-bang-theory.com/>

Ἐπιπροσθέτως, ἡ ἐπιστήμη ἐθεμελίωσεν τὴν ἔννοιαν τῆς ἀναγκαίας καὶ ἱκανῆς συνθήκης διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀποτελέσματός τινος.

Διὰ τὴν τέλεσιν μίας ἐκρήξεως τὸ μὲν «ἀναγκαῖον» συνίσταται ἐκ τῆς συννυπόρξεως α) χώρου ἐντὸς τοῦ ὁποῦ λαμβάνει χώραν ἢ ἐκρηξις, β) μάξης πρὸς ἐκρηξιν καὶ γ) καταλύτου πρὸς ἐνεργοποίησιν τῆς διαδικασίας τῆς ἐκρήξεως, τὸ δὲ «ἱκανόν» συνίσταται ἐκ τοῦ καταλλήλου τῶν συνθηκῶν ὡς: **πυκνότης μάξης, πίεσις καὶ θερμοκρασία.**

4 Ἑρμηνεία στίχων Θεογονίας

Ὁ Ἡσίοδος χωρὶς νὰ παραβιάζη τὴν σχέσιν «αἰτίου-αἰτιατοῦ» τοῦ Ἀριστοτέλους, περιγράφει **τόσον** τὰς ἐννοίας ἀναγκαῖον καὶ ἱκανόν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς μεγάλης ἐκρήξεως, **ὅσον** καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐκρήξεως μέχρι καὶ σήμερον.

4.1 Ἀναγκαία συνθήκη διὰ τὴν Μεγάλην Ἑκρηξιν

Ἡ ἀναγκαία, διὰ τὴν Μεγάλην Ἑκρηξιν, συνθήκην περιγράφεται εἰς τὴν Θεογονίαν ὡς ἀκολούθως:

✓ γένεσις χώρου:	ἦτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένητ', αὐτὰρ ἔπειτα	Θεογ. στ. 116
✓ γένεσις μάξης	Γαί' εὐρύτερονος , πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ	Θεογ. στ. 117
✓ γένεσις καταλύτου	ἠδ' Ἑρὸς, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι,
λυσιμελής , πάντων δὲ θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων	Θεογ. στ. 120
Θεογ. στ. 121

Ἡ ἐπιλογή τῶν λέξεων ὑπὸ τοῦ Ἡσίοδου ὡς καὶ ἡ σειρά τῶν συμβάντων κάθε ἄλλο παρὰ τυχαία εἶναι, ὡς ἀναλύεται κατωτέρω:

4.1.1 ἦτοι μὲν **πρώτιστα Χάος** γένητ'

Ὁ Ἡσίοδος ἐπιλέγει τὴν λέξιν «**πρώτιστα**» καὶ οὐχὶ «ἐν ἀρχῇ» ὡς πράττουν ἕτερα κείμενα ἀναφερόμενα εἰς τὴν κοσμογονίαν. Ἡ λέξις «ἀρχῇ» ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ῥήματος «ἀρχω» καὶ ἐρμηνεύεται ὡς **ἔναρξις**. Συνήθεις χρήσεις τῆς λέξεως «ἀρχῇ» συναντῶμεν εἰς τὰ μαθηματικά. Ἐπὶ παραδείγματι, «**ὀρίζομεν** σημεῖον **Α** ὡς ἀρχὴν... εὐθυγράμμου τμήματος ἢ περιφερείας κύκλου», ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καθημερινότητα, ὡς: «ἀρχῇ ὁδοῦ, χρονικῆς περιόδου, συζητήσεως κ.ο.κ.». Εἰσέτι, ὁ πατὴρ τοῦ χριστιανισμοῦ Βασίλειος¹¹ γράφει:

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχὴ κατὰ φύσιν προτέτακται τῶν ἀπ' αὐτῆς, ...

καὶ εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην παράγραφον:

Ἦν τις πρεσβυτέρα τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως κατάστασις
ταῖς ὑπερκοσμίοις δυνάμεσι πρέπουσα, ἢ ὑπέρχρονος, ἢ αἰωνία, ἢ αἰδῖος.

Κατὰ συνέπειαν, ἡ συνήθης χρήσις ἀλλὰ καὶ θεολογικὴ ἐρμηνεία τῆς λέξεως ἀρχῇ, δὲν δύναται νὰ σηματοδοτῇ καὶ δὲν σηματοδοτεῖ τὸ σημεῖον ἐκκινήσεως τῆς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος.

Ἡ λέξις **πρώτιστα** συνιστᾷ τὸν ὑπερθετικὸν βαθμὸν τῆς λέξεως **πρῶτος** καὶ ἐκφράζει τὸ **ὑπέρτατον πρῶτον**. Ὑπὸ τὴν **ἄποψιν** αὐτὴν εἶναι ἡ **μόνη ἔννοια** ἣτις δύναται νὰ σηματοδοτῇ τὴν στιγμὴν ἐκκινήσεως τῆς δημιουργίας, πρὸ τῆς ὁποίας οὐδὲν ὑπῆρξεν.

Ἀξιοσημείωτη εἶναι καὶ ἡ ἐρμηνεία τῆς λέξεως «γένετ'[ο]» ἢ ὁποία ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ῥήματος «γίγνομαι» καὶ ἐρμηνεύεται ἐπὶ **προσώπων** ὡς **γεννῶμαι** (παθ. φωνή), ἐπὶ

¹¹ «Ὁμιλία εἰς τὴν ἑξαήμερον», (ὁμ.α', ἐν. II, παρ.4)

πραγμάτων ὡς παράγομαι (μέση καὶ παθ. φωνή) καὶ ἐπὶ συμβάντων ὡς συμβαίνω (ἐνεργητική φωνή).

Προκύπτει, ὅθεν, ὅτι τὸ Χάος, ὡς μὴ πρόσωπον ἢ πράγμα, οὐδὲ γεννᾶται οὐδὲ παράγεται. Τὸ Χάος συνέβη πρῶτιστα. Τὸ λεξικὸν Liddell-Scott ἐπεξηγεῖ τὴν φύσιν τοῦ «χάους» ὡς «τὴν πρώτην τοῦ κόσμου κατάστασιν», ὡς ἄπειρον διάστημα, ἄπειρον ἑκτασιν, ὡς ἄπειρον ἐν γένει. Ἡ λέξις «Χάος» ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ ῥήματος «χαίνω, χάσκω». Χάος, ὅθεν, εἶναι τὸ χάσμα καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὁ χώρος.

Ὁ Ἡσίοδος χαρακτηρίζει τὸ Χάος ὡς Ζοφερόν:

Τιτῆνες ναίουσι, πέρην χάεος ζοφεροῖο.

Θεογ. στ. 814

4.1.2 αὐτὰρ ἔπειτα Γαῖ' εὐρύστερνος,

Ἀμέσως μετὰ τὸ Χάος, συνέβη ἡ «εὐρύστερνος Γαῖα», ἡ μάζα, τὸ «κοσμικὸν ἄτομον». Ὁ Ὀρφεὺς χρησιμοποιοῖ πλήθος ἐπιθέτων εἰς τὸν ὕμνον «Γῆς θυμίαμα πᾶν σπέρμα» ὡς **θεά, μήτερ, πάντροφε, πανδώτειρα, τελεσφόρε, ἀξιθαλής, παντολέτειρα, φερέκαρπε...** Ἀντὶ ἐνός ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἡσίοδος ἐπιλέγει τὸ ἐπίθετον «εὐρύστερνος». Διατί; Ποικίλαι αἱ δυναταὶ ἐρμηνεῖαι καὶ ἀπαντήσεις. Υἱοθετοῦμεν τὴν ἀκόλουθον ἄποψιν.

Τὸ στέρον προστατεύει τὰ δύο κύρια ὄργανα τῆς ζωῆς, πνεύμονας καὶ καρδίαν. Κατ' ἐπέκτασιν ἡ εὐρύστερνος Γαῖα ἐμπεριέχει καὶ προστατεύει τὰ ζωογόνα ὄργανα τοῦ σύμπαντος. Ὡς ζωογόνος, ἡ Γαῖα εἶναι κατὰ φύσιν:

Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ

Θεογ. στ. 117

[ἀθανάτων, οἱ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου

Θεογ. στ. 118

Τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῶ χθονὸς εὐρουοδείης,]

Θεογ. στ. 119

4.1.3 ἠδ' Ἔρωσ, ..., λυσιμελής,

Τοῦ Χάους καὶ τῆς Γαίας, ἀκολουθεῖ ἡ γένεσις τοῦ καταλύτου, τοῦ λυσιμελοῦς Ἔρωτος, ὅστις εἶναι διάφορος τοῦ τοξοβόλου υἱοῦ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως.

Κατὰ τὸ λεξικὸν Liddell-Scott λυσι-μελής/ές, εἶναι ἐπίθετον τοῦ ὕπνου καὶ ἐρμηνεύεται ὡς «ὁ τὰ μέλη τοῦ σώματος λύων». Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς δημιουργίας ὑφίσταντο μόνον τὸ Χάος καὶ ἡ Γαῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἔρωσ δρᾷ ὡς λυσιμελής.

4.1.4 Ὀλοκλήρωσις ἀναγκαίας, διὰ τὴν ἔκρηξιν, συνθήκης

Τὸ πρῶτον σύστημα ἔχει δημιουργηθεῖ. Παρόντες Χάος, Γαῖα, Ἔρωσ. Συμφώνως πρὸς τὴν θερμοδυναμικὴν, τὸ δημιουργηθὲν σύστημα ἐμπεριέχει συγκεκριμένην ἐνέργειαν ἐξαρτωμένην ἐκ τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ τρόπου διὰ τοῦ ὁποίου εὐρέθη εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν. Ἡ ἐνεργειακὴ κατάστασις τοῦ τότε σύμπαντος περιγράφεται εἰς τὸν στίχον 700.

Κ α ὕ μ α δὲ θεσπέσιον κάτεχεν Χάος: ...

Θεογ. στ. 700

Κ α ὕ μ α : καίουσα θερμότης (Liddell-Scott).

4.2 Γαῖα, χθών: διακριταὶ ἀλλήλων ὄντοτητες

Γαῖα εὐρύστερνος, χθών εὐρουοδείη. Ἐπισημαίνεται ὁ τρόπος γραφῆς τῶν λέξεων Γαῖα (24 φορὰς), γαῖα (27 φορὰς), Γῆ (1 φορὰν), γῆ (8 φορὰς), καὶ χθών (18 φορὰς).

Ο τρόπος γραφῆς ἄλλοτε μὲ μικρὸν καὶ ἄλλοτε μὲ κεφαλαῖον τὸ πρῶτον γράμμα δὲν ὑποκρύπτει λάθος ἢ παράλειψιν. Διαφωνοῦμεν ῥιζικῶς πρὸς τὴν συμβατικὴν ἐπιστήμην ἢ ὅποια ἀποδίδει τὰς ἀνωτέρω λέξεις ὡς συνωνύμους. Διατηροῦμεν ἰδίαν ἄποψιν διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «Γῆ», ἢ ἀνάλυσις τῆς ὁποίας ἐκφεύγει τῶν ὀρίων τῆς παρουσιάσεως.

Ὁ Ἡσίοδος τοποθετεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τῆς χθονός:

Ὅρκον θ', ὅς δὴ πλείστον <u>ἐπιχθονίους ἀνθρώπους</u>	Θεογ. στ. 231
Ἐκ τοῦ δ' ἀθανάτοισιν ἐπὶ <u>χθονὶ φύλ' ἀνθρώπων</u>	Θεογ. στ. 556
θνητοῖς <u>ἀνθρώποις, οἱ ἐπὶ χθονὶ</u> ναιετάουσιν	Θεογ. στ. 564

Γαῖα καὶ χθὼν εἶναι, σαφῶς, **διακριταὶ ἀλλήλων ὄντότητες**, τῆς εὐρυδοεῖς χθονός ἐδραζομένης ἀσφαλῶς ἐπὶ τῆς εὐρυστέρου Γαίας!

5 Ἰκανὴ συνθήκη διὰ τὴν τέλεσιν μίας ἐκρήξεως

Ἡ ὄδουσις πρὸς τὴν **ἰκανὴν**, διὰ τὴν ἐκρήξιν, συνθήκην περιγράφεται εἰς τὴν Θεογονίαν ὡς ἀκολούθως:

- ✓ δοῶσις Χάους γένεσις Ἐρέβους καὶ μέλαινας Νυκτός
Ἐκ Χάους δ' Ἐρεβός τε μέλαινά τε Νύξ ἐγένοντο. Θεογ. στ. 123
- ✓ δοῶσις Ἐρέβους καὶ Νυκτός γένεσις Αἰθέρος καὶ Ἡμέρας
Νυκτός δ' αὐτ' Αἰθήρ τε καὶ Ἡμέρη ἐξεγένοντο, Θεογ. στ. 124
- ✓ τίνι τρόπῳ γένεσις; φιλότητι μιγεῖσα.
οὗς τέκε κυσαμένη Ἐρέβει φιλότητι μιγεῖσα. Θεογ. στ. 125

Μεγίστην βαρῦτητα λαμβάνει ἡ κατανόησις τῶν ἐννοιῶν «**φιλότης**» καὶ «**μίξις φιλότητι**» ὡς καλολογικῶν στοιχείων. Συστηματικῶς Ἕλληνες καὶ ἄλλοδαποὶ μελετηταὶ καὶ μεταφρασταὶ τῆς Θεογονίας ἀποδίδουν τὴν λέξιν **φιλότητα** ὡς ἐρωτικὴν **πρᾶξιν** εἰς τὰς 25 ἐκ τῶν 26 ἐπαναλήψεων τῆς λέξεως. Μοναδικὴ πιθανὴ ἐξαίρεσις ὁ στίχος

μετὰ τὴν δ' Ἀπάτην τέκε καὶ Φιλότητα Θεογ. στ. 224

Ἐρωτικὴν ἔννοιαν εἰς τὴν **φιλότητα** ἀποδίδει τὸ λεξικὸν Liddell-Scott μόνον «...ἐπὶ τῆς **μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνουσίας...**».

Δί' ἡμᾶς ἡ **φιλότης** καὶ δὴ ἡ «**μίξις φιλότητι**» τονίζει τὸ **ἰκανὸν** διὰ τὴν ἐπίτευξιν συγκεκριμένου ἀποτελέσματος. Ὁ τολμούμενος ἐνταῦθα **ἐναρμονισμὸς** τῶν ἐννοιῶν **φιλότης** καὶ **ἰκανῆς συνθήκης** μειονεκτεῖ **κατὰ τὸ ὅτι δὲν συνάδει** τῆς κρατούσης ἀντιλήψεως καὶ **δὲν ἀνευρίσκεται** μεταξὺ τῶν ἐρμηνειῶν τοῦ λεξικοῦ. **Πλεονεκτεῖ** ὅμως κατὰ τὸ ὅτι **συνάδει** ἀπολύτως πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς «**μεταφορᾶς**» τῶν καλολογικῶν στοιχείων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Στεῖρα χρῆσις τῶν ἐννοιῶν τῶν λέξεων ἐπιτρέπει, κατ' ἀναλογίαν, τοὺς ἀκολούθους παραλογισμούς:

- «κατάστασις **ἐγκυμονοῦσα** κινδύνους» = «κατάστασις **συνουσιασθεῖσα**»!
- «**ἀποκύημα** φαντασίας» = «φαντασία **συνουσιασθεῖσα**»!

Στεῖρα μετάφρασις ἰσοδυναμῆ μετὰ κατάργησιν τῶν καλολογικῶν στοιχείων τῆς γλώσσης, καὶ δὴ τῆς ποιήσεως. Διερωτώμεθα, ὅθεν, πρὸς τι ὁ μόχθος ἀναλύσεως ποιημάτων!

5.1 Θερμοδυναμική - μίξις φιλότητι

Ἡ Θερμοδυναμική δίδει ἄριστον παράδειγμα **μίξεως φιλότητι** ὡς εἰς σχῆμα 1

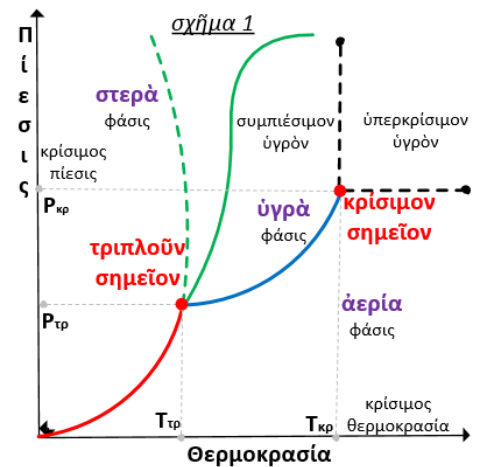
σχῆμα 1: διαγραμμα φάσεων¹². Ἡ συνεχῆς πρασίνη γραμμὴ ἰσχύει διὰ τὸ σύνολον, σχεδὸν, ἐκ τῶν οὐσιῶν. Ἡ διακεκομμένη πρασίνη γραμμὴ δεικνύει τὴν ἀνώμαλον συμπεριφορὰν τοῦ ὕδατος.

Ζητούμενον: Συνύπαρξις, ἐν ἰσορροπία, τῶν φάσεων τοῦ ὕδατος: **στερεά, ὑγρά, ἀερία.**

Ἀναγκαῖον: προϋπαρξις τῶν τριῶν φάσεων.

Ἰκανὸν: **Μίξις φιλότητι πιέσεως** καὶ **θερμοκρασίας** ὁδηγεῖ τὰς τρεῖς φάσεις εἰς συνύπαρξιν, ἐν ἰσορροπία, εἰς τὸ **τριπλοῦν σημεῖον**.

- Πέραν τοῦ σημείου τούτου **στερεά, ἀερία** καὶ **ὑγρά** φάσεις παύουν συνυπάρχουσαι.
- **Πίεσις** καὶ **θερμοκρασία** ἐξακολουθοῦν **μιγνύμεναι**, πλὴν, **οὐ φιλότητι** διὰ τὸ συγκεκριμένον ζητούμενον.

5.2 Δραῖσις Χάους

Ὁ τροχὸς τῆς δημιουργίας τίθεται εἰς κίνησιν. Αἱ **ἱκαναὶ** διὰ τὴν ἔκρηξιν συνθήκαι ἀρχίζουσι σχηματιζόμεναι. Τῇ λυσιμελῆ παρουσίᾳ τοῦ Ἑρωτος, πρῶτον **δραῖ** τὸ **Χάος** καὶ παράγει τὸ **Ἑρεβος** καὶ τὴν **μέλαινα Νύκτα**. Τὸ Ἑρεβος μᾶς παραδίδεται ἄνευ προσθέτου χαρακτηρισμοῦ. Ἡ Νύξ χαρακτηρίζεται «μέλαινα», «δνοφερῆ» καὶ «ἐρεβεννή».

Νυκτός τε **δνοφερῆς**, οὗς θ' ἀλμυρὸς ἔτρεφε Πόντος. Θεογ. στ. 107
 Ἐκ **Χάους** δ' Ἑρεβός τε **μέλαινά** τε Νύξ ἐγένοντο Θεογ. στ. 123
 οὐ τινη κοιμηθεῖσα θεῶν τέκε Νύξ **ἐρεβεννή**, Θεογ. στ. 213

Δνοφερά χαρακτηρίζεται καὶ ἡ «γῆ» οὐχὶ ὅμως ἡ «Γαῖα».

ἐνθα δὲ γῆς **δνοφερῆς** καὶ ταρτάρου ἠερόεντος Θεογ. στ. 807

5.3 Δραῖσις Ἑρεβους καὶ Νυκτός φιλότητι μιγέντων.

Ἀρχικῶς ἡ Νύξ μεταβαίνει ἐκ τῆς **δνοφερῆς** καὶ **ἐρεβώδους** πρὸς τὴν **μέλαινα** κατάστασιν.

Ὁ τροχὸς τῆς παραγωγῆς συνεχίζει κινούμενος. Τὸ **Ἑρεβος**, τῇ λυσιμελῆ παρουσίᾳ τοῦ Ἑρωτος, **μιγνυται φιλότητι** μετὰ τῆς **Νυκτός** ἥτις παράγει τὸν **Αἰθέρα** καὶ τὴν **Ἥμέραν**, ὄντοτητας τὰς ὁποίας ὑμνεῖ καὶ ὁ Ὀρφεύς.

Ἡ πορεία πρὸς τὴν ἱκανήν, διὰ τὴν ἔκρηξιν, συνθήκην, εἶναι πρόδηλος (σχῆμα 2):

σχῆμα 2: ὄδευσις πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς **ἱκανῆς**, διὰ τὴν ἔκρηξιν, συνθήκης

Χάος ζοφεροῖο	Ἑρεβος	Ν	ύ	ξ	Αἰθήρ
		δνοφερῆ	ἐρεβενή	μέλαινα	Ἥμέρα
					θερμότης
κ	α	ῥ	μ	α	

¹² ἰστότοποι [https://el.wikipedia.org/wiki/Κρίσιμο_σημεῖο_\(θερμοδυναμική\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Κρίσιμο_σημεῖο_(θερμοδυναμική)) καὶ https://en.wikipedia.org/wiki/Triple_point

Ἐκ τοῦ Ἑρέβους (ἀπόλυτον σκότος) φθάνομεν σταδιακῶς εἰς τὴν Ἡμέραν (ἀπόλυτον φῶς). Ἡ Ἡμέρα εἶναι τὸ φῶς, προκαλεῖ τὴν αὐξησιν τῆς θερμότητος, ἐπιφέρει τὴν ἱκανὴν, διὰ τὴν ἔκρηξιν, συνθήκην.

Τὸ τότε σύμπαν **φλέγεται!** Ἡ ἀναγκαῖα καὶ ἱκανή, διὰ τὴν ἔκρηξιν, συνθήκη ἐπετεύχθη. Ἀναγκαῖον καὶ ἱκανὸν συνυπάρχουν. Ἀναγκαῖον: χῶρος = Χάος, μᾶζα = Γαῖα, καταλύτης = Ἑρως. Ἰκανόν: τὸ θεσπέσιον **καῦμα** τοῦ Χάους, ἡ γένεσις τῆς Ἡμέρας.

6 ...ἡ Μεγάλη Ἑκρηξις συντελεῖται...

Ἡ μεγάλη ἔκρηξις περιγράφεται εἰς τὴν Θεογονίαν ὡς ἀκολούθως:

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἴσον ἑαυτῇ Θεογ. στ. 126

Ὁ στίχος 127 περιγράφει τὴν ἐπιστημονικῶς ἀποδειχθεῖσαν αἰεὶ διαστολὴν τοῦ Οὐρανοῦ».

Οὐρανὸν ἀστερόενθ', **ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτει**, Θεογ. στ. 127

Ἐν μόνον στοιχείῳ, ἡ Γαῖα, δρᾷ, μὲ πρῶτον γένημα τὸν ἴσον πρὸς αὐτὴν ἀστερόεντα Οὐρανὸν ὅστις ἔχει ὡς ἀποστολὴν «ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτει».

ἦτοι: **Γαῖα = Οὐρανὸς ἀστερόεις**

Εἰς τὴν ἐξίσωσιν αὐτὴν διακρίνεται ἡ ἀρχὴ διατηρήσεως τῆς ἐνεργείας, τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη ὀνόμασεν, χιλιετίας ἀργότερον, «**πρῶτον θερμοδυναμικὸν νόμον**».

Ἄποψιν περὶ τοῦ ἤχου-κρότου τῆς ἐκρήξεως μᾶς περιγράφει ὁ στίχος 703

τοῖος γάρ κε μέγας ὑπὸ **δοῦπος** ὀρώρει, Θεογ. στ. 703

Liddell-Scott: **δοῦπος**: κρότος, βαρὺς, ὑπόκωφος ἤχος. **ὀρώρει**: ἐκ τοῦ ὄρνυμι, διεγείρω

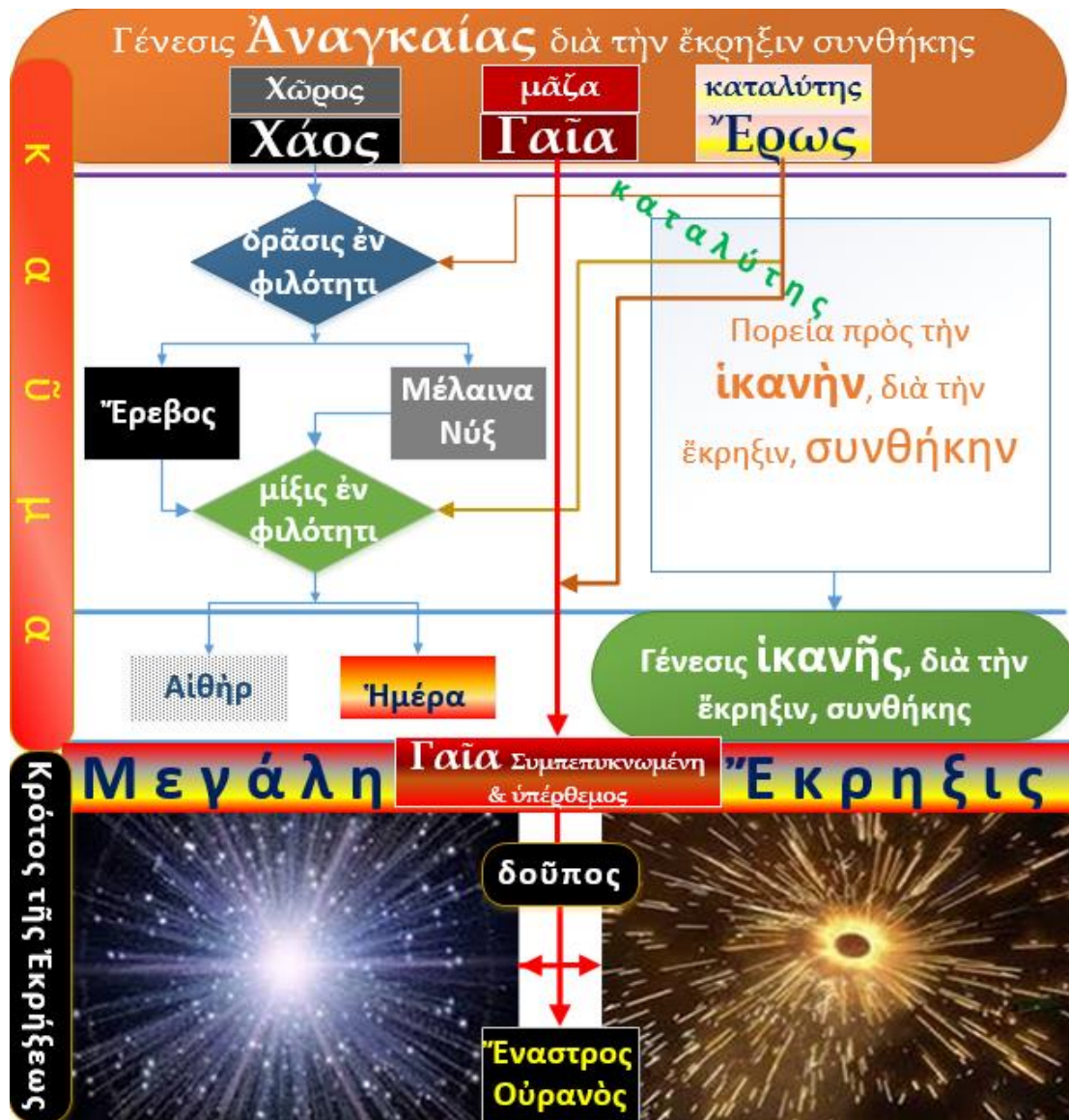
Ὁ Ἡσίοδος εἰς τὴν Θεογονίαν περιγράφει τὸ πρῶτον ἀλλὰ καὶ τὰ μετέπειτα γενήματα τῆς Γαίας. Ἐντὸς τοῦ ἀστερόεντος Οὐρανοῦ ὁ κύκλος ζωῆς-θανάτου οὐδέποτε ἔπαυσεν ὑπάρχων. Ἡ ἀστροφυσικὴ γνωρίζει ὅτι ὁ κύκλος γενέσεως-θανάτου ἀστέρων συνεχίζεται, καὶ ἄρα ἡ Γαῖα συνεχίζει δρῶσα τὴ παρουσία τοῦ λυσιμελοῦς Ἑρως. Ὁ Jan Pierre Vernant¹³ μᾶς ἐπεξηγεῖ τὸν λόγον διὰ τὸν ὅποιον ὁ εὐνουχισμὸς τοῦ Οὐρανοῦ σηματοδοτεῖ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων, τὴν ἔναρξιν τῆς κινήσεως καὶ ἄρα τοῦ χρόνου, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰώνιαν τεκνοποίησιν διὰ τῆς γενέσεως τῆς Ἀφροδίτης.

Ὁ ἀδυσώπητος Χρόνος (Κρόνος) συνεχίζει καταβροχθίζων τὰ τέκνα του.

¹³ *L'univers, les dieux, les hommes*, Jan Pierre Vernant, Παρίσι, 1999

6.1 Αναπαράστασις μεγάλης ἐκρήξεως ὡς εἰς Ἡσίοδον (σχῆμα 3)

σχῆμα 3: Ὅδευσις πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκρηξιν ὡς εἰς Ἡσίοδον.

7 Πηγὴ γνώσεων τοῦ ποιμένου Ἡσίοδου

Πάντα ταῦτα περιγράφονται ὑπὸ ἑνὸς ποιμένου. Τῶ ὄντι, συνιστοῦν ὀξύμωρον σχῆμα **τόσον** ἢ **κοινωνικὴ τάξις ὅσον** αἰ ἐπιδόσεις καὶ γεωγραφικαὶ γνώσεις τοῦ Ἡσίοδου εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ μετοίκισις εἰς γειτονικὸν χωρίον ἐχαρακτηρίζετο ὡς «**ξενιτεία**»!

Ὁ **ποιμὴν** εἶναι μύστης, ἀποφεύγει τὰ παράδοξα καὶ τὰ προθύστερα καὶ μᾶς πληροφορεῖ, χωρὶς νὰ παραβιάζῃ τὴν ἀρχὴν αἰτίου-αἰτιατοῦ, διὰ τὴν γένεσιν τῆς **ἀναγκαίας**, ἀλλὰ καὶ **ἱκανῆς** συνθήκης διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Μεγάλης Ἐκρήξεως.

Εἰς τὸ εὐλογον τὸ ἐρώτημα: **Πόθεν ἡ γνώσις;** τὴν ἀπάντησιν δίδει ὁ ἴδιος ὁ Ἡσίοδος: **Θέσις· Μουσῶν Ἐλικωνιάδων!** Θεογ. Στ. 32.

8 Τὸ δίλημμα

Τούτου λεχθέντος τιθέμεθα ἐνώπιον τοῦ διλήματος: **Νὰ πιστεύσωμεν καὶ χαρακτηρίσωμεν ὡς θεόπνευστον τὸν Ἡσίοδον ἢ νὰ τὸν ἀπορρίψωμεν ὡς ἀγράμματον ποιμένα, φαντασιόπληκτον καὶ ψευδολόγον;** Εἰς τὸ δίλημμα ἀπαντᾷ ἡ θέσις τοῦ πατρὸς τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως Χρυσόστομου, **φιλότῃ**

διαμορφωμένη. Αντιγράφομεν ἐκ τοῦ προλόγου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, σελ. 7, Παναγιώτου Τζελάτη, ἐκδ. Παρασκευὰ Λεονῆ, 1892:

Εἴτις δὲ τῶν ἀπλουστέρων καὶ ἀμνήτων τῆς **Θεογονίας** τοῦ **Ἡσιόδου ὀρθοδόξου Θεολογίας** ἐν τῷ ἀναγινώσκειν οὐ κατανοεῖν τὴν ἔννοιαν χωρίου τινός, ἑαυτοῦ καταγνώτω, ὡς μὴ δυναμένον κατανοῆσαι ἢ **αἱ Μοῦσαι ὁ Θεὸς ἀψευδῶς ἐλάλησαν ἐλάλησεν**. Αἰτία τῆς ἀκαταληψίας ἐστὶν ἡ ἀτέλεια τοῦ ἀναγινώσκοντος, οὐχὶ δὲ ὅτι **αἱ Μοῦσαι ὁ Θεὸς** ἀσαφῶς ἢ ἀτελῶς **ἐλάλησαν ἐλάλησεν** **μυείσθω! ἄπαγε!** Πᾶσα ἡ **Θεογονία ἀγ. Γραφή** ὡς θεόπνευστος εἶναι καὶ ἀλάθητος.

9 Ἑτυμολογία τῆς λέξεως Οὐρανός

Ἀποτελεῖ πίστιν μας ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ Οὐρανοῦ «ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι» ἐπιτρέπει τὴν ἐτυμολόγησιν τούτου ἐκ τοῦ προθέματος «οὐρ-» (μακράν) καὶ τοῦ ῥήματος «ἄνω» = διανύω, προχωρῶ πρὸς τὸ τέλος.

Τῷ ὄντι, ὁ Οὐρανὸς εἶναι μακράν καὶ διανύει τὰ πάντα προχωρῶν πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἀπείρου σύμπαντος. Ὁ Οὐρανὸς ἐκτείνεται πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἀνθρωπίνης ὁράσεως καὶ τεχνολογίας, καὶ πιθανότατα ἐκτείνεται πέραν καὶ αὐτῆς ἀκόμῃ τῆς φαντασίας μας. Ὁ Οὐρανὸς διαστέλλεται· τίς οἶδεν μέχρι ποίων ὁρίων καὶ μέχρι ποίου χρονικοῦ σημείου **ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτοι!**

10 Συμπέρασμα - Ἡσιόδος ὁ μύστης

Ὁ Ἡσιόδος ἀπολαμβάνει τὴν αἴγλην τοῦ δευτέρου τῆ τάξει ποιητοῦ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ταυτοχρόνως ἀπαξιούται ὡς **φαντασιόπληκτος**.

Κατὰ τὴν ἀποψίν μας, Ἡσιόδος εἶναι **μέγας μύστης** καὶ κάτοχος **κορυφαίας**, διὰ τὴν ἐποχὴν του, **ἐπιστημονικῆς γνώσεως**, τὴν ὁποίαν παρουσιάζει **φιλότητι διαμορφωμένη**, ὥστε νὰ γίνῃ κτῆμα τόσον τῶν συγχρόνων πρὸς αὐτὸν ὅσον καὶ τῶν μετέπειτα γενεῶν.

Τὰ ἀναγραφόμενα εἰς τὴν Θεογονίαν δὲν δύνανται καὶ δὲν ἀποτελοῦν συμπτώσεις ἢ προϊόντα, καὶ μόνον, τῆς αἰεὶ ἀχαλινώτου δημιουργικῆς φαντασίας τῶν Ἑλλήνων! Ὁ

Ἡσιόδος δὲν ἀντλεῖ τὰ θέματα ἐκ τῆς **φ α ν τ α σ ί α ς** του ἀλλὰ γνωρίζει ὡς **μύστης** καὶ **θεῖα ἐντολῆ**, περιγράφει εἰς τὴν **Θεογονίαν** τὴν, διὰ τῆς **Μεγάλῃς Ἑκρηξέως**, **δημιουργίαν** τοῦ **Σύμπαντος**.

Δυστυχῶς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ γνῶσις τῶν Ἑλλήνων σοφῶν, λοιδορηθεῖσα ἀνηλεῶς καὶ δὴ καὶ ὑπὸ αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν γαλουχηθέντων τὰ νάματα τῆς Ἑλληνικῆς γραμματείας, δὲν εἶχεν τὴν δέουσαν ἐπιστημονικὴν συνέχειαν καὶ παρέμεινεν ἄγνωστος ἐπὶ αἰῶνας. Ἡ γνῶσις κατεσπαράχθη. Ὁ μαθητὴς τοῦ Λιβανίου καὶ μετέπειτα πατὴρ τοῦ χριστιανισμοῦ Βασίλειος γράφει¹⁴:

Πολλὰ **περὶ φύσεως** ἐπραγματεύσαντο οἱ τῶν Ἑλλήνων **σοφοί**, καὶ οὐδὲ εἷς παρ' αὐτοῖς **λόγος** ἔσθηκεν **ἀκίνητος** καὶ **ἀσάλευτος**, αἰεὶ τοῦ δευτέρου τὸν πρὸ αὐτοῦ καταβάλλοντος· **ὥστε ἡμῖν μηδὲν ἔργον εἶναι τὰ ἐκείνων ἐλέγχειν· ἀρκοῦσι γὰρ ἀλλήλοις πρὸς τὴν οἰκίαν ἀνατροπὴν**.

Τὰ ἐλάχιστα διασωθέντα κείμενα τῶν προγόνων μας εἶναι μεστὰ γνώσεως. Οἱ γίγαντες τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος αἰεὶ συμβάλλουν εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν προβληματισμῶν τῆς

¹⁴ Ὁμιλία εἰς τὴν ἐξαήμερον, ὁμ. Α', παρ. II, γραμμὴ 2, Μέγας Βασίλειος

άνθρωπότητος. Ἡ **Σωκράτειος μαιευτική** μᾶς ἐπιτρέπει νὰ **διηθήσωμεν** εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τῶν Ἑλλήνων προγόνων μας, πρὸς **ἐξόρυξιν** καὶ **κατανόησιν** τῶν **ὑπερβατῶν ἀληθειῶν!**

11 **Ἐπίλογος**

Ἡ ἀποδοχὴ ἢ ἀπόρριψις τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Ἡσιόδου περὶ «**θέσπιδος λόγου**» ἐπαφίεται εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὸν βαθμὸν μνήσεως ἐκάστου ἐξ ἡμῶν.

Ἡ παρουσιασθεῖσα σύνδεσις στίχων Θεογονίας πρὸς τὰ δεδομένα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης δὲν ἀποτελοῦν **αὐδὴν θέσπιν** ἀλλὰ **προῖον μνητικῆς μελέτης.**

Ἄλλαι ἀπόψεις εἶναι καὶ δυναταὶ καὶ εὐπρόσδεκτοι.

Ἐν κακακλείδι **δὲν διανοούμεθα:**

- Χθόνα καὶ Οὐρανὸν μιγομένους ἐχθρότητι.
- Χθόνα μὴ ὄμβροχαρὴν, μὴ κυφοροῦσαν, μὴ ὄμβροτόκον.
- Μήτηραν χθονὸς φερέκαρπον ἀπουσία Οὐρανίου ὄμβρου.

Βιβλιογραφία:

1. Θεογονία Ήσιόδου, ἀρχαῖον κείμενον
2. Ήσιόδου Θεογονία, Σταύρου καὶ Ἀγγέλου Βλάχου
3. Ήσιόδου Θεογονία, ιστότοπος <https://msu.edu/~tyrrell/theogon.pdf>
4. Ήσιόδου Θεογονία, ιστότοπος <http://www.sacred-texts.com/cla/hesiod/theogony.htm>
5. The universe in a nutshell, Stephen Hawking, ἐκδόσεις Κάτοπτρον, 2001
6. The Cosmic Black-Body Radiation and the Existence of Singularities in our Universe, Steven W. Hawking, George F.R. Ellis, Astrophysical Journal, 152, (1968) pp. 25-36.
7. The Singularities of Gravitational Collapse and Cosmology, Steven W. Hawking, Roger Penrose, Proceedings of the Royal Society of London, series A, 314 (1970) pp. 529-548. ιστότοπος <http://rspa.royalsocietypublishing.org/>
8. L'univers, les dieux, les hommes, Jan Pierre Vernant, Παρίσι, 1999
9. Les Origines de la pensée grecque, Jan Pierre Vernant, Παρίσι, 1962
10. Mythe et religion en Grèce ancienne, Jan Pierre Vernant, Παρίσι, 1990
11. Ὀμιλία εἰς τὴν ἑξαήμερον, Μέγας Βασίλειος
12. Κατὰ Ἑλλήνων, Μέγας Ἀθανάσιος,
13. Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα, 1892, κεφάλαιον γενέσεως.
14. Ἀπολλώνιος Τυανεύς, Φιλόστρατος
15. Ὀρφικοὶ Ὕμνοι, Ἰωάννου Πασσαῶ, ἐκδ. Ἥλιος,
16. Ὀρφικοὶ Ὕμνοι, Ὑπατο Συμβούλιον Ἑλλήνων Ἐθνικῶν, 2001, Dr. Ἀνδρέα Τσοιλομύτης Πανεποστήμιον Αἰγαίου
17. The Orphic Hymns, by Thomas Taylor, London, MDCCCXCVI (1896)
18. Ιστότοπος «Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Γλῶσσα καὶ Γραμματεία» www.greek-language.gr
19. Ιστότοπος Lexigram www.lexigram.gr
20. Ιστότοπος LSJ: THESAURUS LINGVAE GRAECAE The Online Liddell-Scott-Jones Greek-English Lexicon <http://stephanus.tlg.uci.edu/ljs/#eid=1&context=lsj>
21. Ιστότοπος Λεξικὸν Liddell & Scott Κωνσταντινίδου, Πανεπιστήμιον Αἰγαίου, Τμῆμα Μαθηματικῶν, καθ. Ἀνδρέας Παπασαλοῦρος, Ἀντώνιος Τσοιλομύτης <http://myria.math.aegean.gr/lds/web/>
22. ιστότοπος Stephen Hawking <http://www.hawking.org.uk/publications.html>
23. ιστότοπος Stephen Hawking <http://www.hawking.org.uk/lectures.html>
24. ιστότοπος Stephen Hawking <http://www.hawking.org.uk/the-origin-of-the-universe.html>
25. ιστότοπος Stephen Hawking, A brief history of time, <http://www.hawking.org.uk/the-beginning-of-time.html>
26. Ιστότοπος NASA <https://www.nasa.gov/>
27. ιστότοπος NASA <http://science.nasa.gov/astrophysics/focus-areas/what-powered-the-big-bang/>
28. ιστότοπος <http://www.big-bang-theory.com/>
29. ιστότοπος [https://el.wikipedia.org/wiki/Κρίσιμο_σημείο_\(θερμοδυναμική\)](https://el.wikipedia.org/wiki/Κρίσιμο_σημείο_(θερμοδυναμική)) καὶ https://en.wikipedia.org/wiki/Triple_point

Σύντομον βιογραφικὸν σημείωμα

Συνταγματάρχης ἐ.ἀ. τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ (1967-1993), ἀπόφοιτος τῆς σχολῆς Μηχανολόγων Ἡλεκτρολόγων τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου (1973-1977), Master of Science in Computer Science of Naval Postgraduate School - CA U.S.A. (1981-1983), σύμβουλος πληροφορικής ΕΛΤΑ (1993-1994), προϊστάμενος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τεχνικῆς ομάδος τοῦ Σένγκεν (Schengen) (1995-2003), υπεύθυνος ἐκπαίδευσεως ἀσφαλείας ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως (2003-2011).